

Ha azt mondom, retró...

BODROGI GYULA

– Megfejtetem, ki az öreg és ki a fiatal – közli velem kopasz feje búbján járatva ráncos kezét. Elmeséli, hogy nem tud nemet mondani, legalábbis egy jó beszélgetésre szinte soha nem. Az élet, csak az utóbbi néhány évben, számtalan eltérő életkorú, felekezetű, származású beszélgetőtárral sodorta össze. – Ha valaki a beszélgetés közben azt mondja, „húha, az nagyon régen volt: tavaly”, ebből látni lehet, mit jelent fiatal lelkének az idő. Ha valaki úgy fogalmaz, hogy „hú, ez most volt, nem régen: a háború utáni években”, hát, az holtbiztos, hogy nem mai csirke vagy kakas. Amikor pályát kezdtem az ezerkilencszázötvenes évek végén, akkor még emléznek neveztek azt, amit mostanában retrónak hívunk. Nyilvánvaló, hogy akkoriban nem találták még fel, hogy ebből egy életig tartó karriert lehet építeni. Viszont azt, amit a színművészeti retró

FOTÓ: EÖRI SZABÓ ZSOLT

alapjának gondolok, már tudtam: nincs pótolhatatlan, csak felejthetetlen színész. Mélyről felszakadó, dohányban párolt nevetés. Hangosbe-

mondó szól, Bodrogi Gyula szedelőzködik, ha tovább beszélgetünk, még a végén a palesztinok királya lekési a találkozóját Caligulával.

KALMÁR ESZTER

„...az *Álom luxuskivitelben* az egyik kedvenc filmem. *Blake Edwards* 1961-es romantikus alkotásában igazából *Audrey Hepburn* nőiessége fog meg. Az ő karaktere, az általa képviselt stílus és magatartás visszahozása lenne fontos a mai világban. Számomra ő az elegáns nő idolja, akit a férfiak kincsként kezelnek.”

A huszonnégy éves *Kalmár Eszter* szabadúszó, világhírű fotómodell, sportruházati márkáktól napszemüvegig, fehérneműtől fürdőruháig és ékszerig sok mindent reklámoznak vele az interneten, plakátokon és katalógusokban. Ars poetica szerint a nőiség ünneplésére törekszik a fotóiban is. Hogy mégis hogyan?

„Rengeteg módja van, hiszen a nőiség összetett. A ‘régimódi’, tiszteletlen alapuló férfi-női kapcsolatban hiszek. Magánemberként visszafogott, gyengéd vagyok, de a képeimen inkább a szexi, belevaló-bevalláló oldalam kerül előtérbe. Mindkettő én vagyok. A másik nagy kedvenc *Marilyn Monroe*, nemcsak szépsége, hanem eleganciája és különlegesen vonzó kisugárzása miatt. Ha nem éppen lengén állok kamera elé, szívesen bújok a nyolcvanas évek farmerjaiba, s a nekem már retrónak számító zenének, *Etta Jamesnek*, *Bill Withersnek*, *James Brownnak* és a blues meg a soul többi nagyjáéjának pedig bebetonozott helyük van a playlistemen.”

FOTÓ: SEBASTIAN STACHOWSKI

SOMLAI TIBOR

Ha azt mondom, retró, először is én magam jutok eszembe, mert sajnós én már egy „retró” vagyok! Viccet félretéve, sok szállal kötődöm a „retróhoz”. Először is átéltem, majd a nevelt lányom csinált egy retró kiállítást több mint húsz éve a még romos Sándor-palotában Giccs és kultusz címen, végül majd’ tíz éve megjelent egy könyvem *Távol és közel* címen, amely ennek a kornak a belsőépítészetét dolgozza fel. Meg kell mondanom, hogy ma a bútortervezésben sűrűn felbukkanó retró elemeket nem szeretem, valószínűleg mert nekem ez nem „történelem”.

WALTERS LILI

...a narancsszín, a műanyag – vágja rá *Walters Lili*, aki a *Drakulics elvtárs* című fekete komédiában nyújtott alakításáért

–élete első mozifilmszerepe – márciusban rögtön elnyerte a legjobb női főszereplőnek járó Magyar Filmdíjat.

„Fura, de jóleső érzés volt a hatvanas-hetvenes évek ruháit hordani, bár

mai szemmel egészen durva a korabeli női viselet. A nagyon vastag, súlyos zakóanyagból készült szoknyákban – már bocsánat – de mindenkinek ugyanolyan segge és combja volt. A ruhákból is látszik, hogy abban a korban a nőknek jóval korlátozottabb volt a szabadságuk.

Érdekes, hogy miközben néhány évtizede még nem volt nagy keletje a retró szónak, mára viszont el lett csépelve. Civilizációnk fele erre épül: retró bulik, retró turik, retró filmek, de ott van a Retro Jeans farmermárka is. Akik éltek már a „retróban”, jó felvevőpiacot jelentenek az iparágak, de az apokalipszis szélén már nem könnyű kigazodni a kulturális-társadalmi hálóban.”

A huszonnyolc éves Lili a színészet mellett rendez és bandában zenél, azt mondja, hogy a letűnt rendszerek kelleiből még nem épített fel koncepciót, nem is tudja, miként használná fel azokat. Őszintén szólva nem is hiányzik neki az a fajta szakasztott egyformaság.

FOTÓ: GERO ELEKTRA

FOTÓ: GYÉMÁNT LÁSZLÓ

„...vissza a harmóniához.”

SZURCSIK JÓZSEF

A képzőművészetet tekintve jellemző inspirációs forrás a múlt művészete. De nem csak ma. Talán a legjobb példa erre a reneszánsz mint művészettörténeti korszak, amely az antik művészet emlékeit tekintette példaképének.

A „neo” stílusok a 19. században ugyancsak visszanyúltak korábbi példának tekintett művészeti korszakokhoz.

Mai értelemben az igazi „retró” a közelmúlt visszaidézése tulajdonképpen.

A viselettörténet és a divat esetében a lecserélt stílusok először unalmassá, zavaróvá, meghaladnivalóvá válnak, de egy-két generáció után újra megnő a szimpátia irántuk. Jellemző ma a gyerekeink korosztályában az élénk érdeklődés a mi gyerekkorunknak, fiatalságunknak, vagyis a 60-70-es éveknek például a bútórész és iparművészeti stílusa iránt – kagylófotel, falvédők, szőnyegek, asztalok, szekrények, design használati tárgyak stb. Ezzel együtt persze a kor képzőművészete is új hangsúlyt kaphat, mondjuk a műkereskedelemben.

Engem a „retró” divatjelensége sosem vonzott, sőt egyáltalán nem is foglalkoztat. Saját alkotómunkám során nem kísért a közelmúlt művészete.

Persze egy jelenkori alkotó a múlt művészetének példái közül saját egyéniségének megfelelően válogathat meglehetősen szabadon manapság, kívánsága szerint, ha szüksége volna ilyesmire.

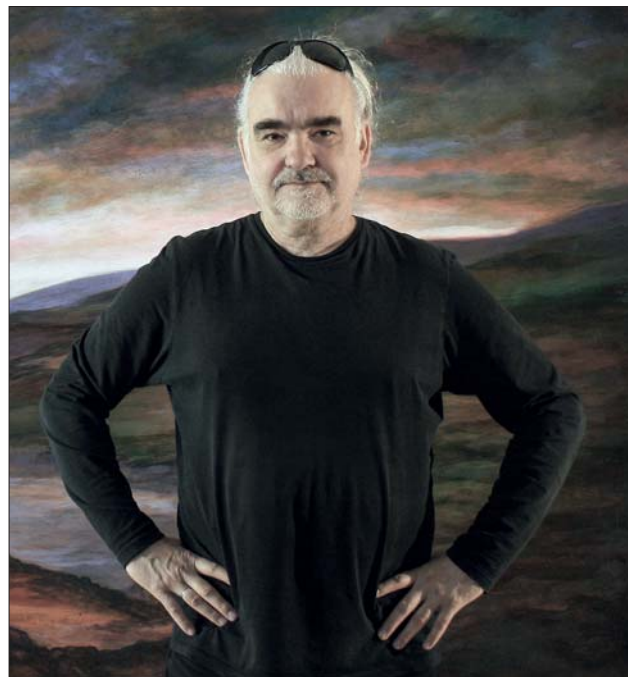
Utóbbi időben készült munkáimban jellemzően a klasszicizmus-romantika ideális tájait idézem föl és építem be alkotásaimba úgy, hogy valamennyi elemében fiktív, általam elképzelt világot formálok meg. Vagyis nem lemásolok, de nem is konkrét részleteket jelenítek meg a képeimen. Minden a képzeletem szüleménye.

Korábban az egyiptomi művészet formai megoldásai, időtlensége, később a geometrikus absztrakció vált

ösztönzővé a számomra, illetve a szürrealista képzetársítások eszközét építettem be munkáimba, és egy bizonyos agglutináció gyakorlatát erősítettem meg a magam számára. Mindezt azonban nem nevezném „retró” jelenségnek. Munkáimban a dolgok mélyére próbálok hatolni, ami nincs összhangban a retró könnyed-divatos vonatkozásaival.

Egyszer egy fiatal nővel való hosszas, filozofikus tartalmú beszélgetésünk végén az idő múlásával kapcsolatos összefüggések feltárásával igyekeztem elvarnani az utolsó szálakat, és ezt találtam mondani:

- Így van ez, ha az embernek már csak múltja van. A nő kedves hangján, ragyogó arccal így válaszolt:
 - Ugyan már! Nem öreg vagy te, hanem „retró”!
- Most már legalább tudom.

KALMÁR PÉTER

Retró... hm.

Nekem pont az a köztes nemtudommi, ami már sem a személyes kedvenc *Sinatra / Rat Pack* elegáns Las Vegas-i szmokingos korszakra, sem a mai világunk izgalmas, undorító, pezsgő, langyos, szóval leírhatatlan kavalkádjára nem jellemző; ellenben a serdülőkorom felejthető *Donna Summer* cikidiszkóját, a borzalmasan előnytelen trapéz nadrágot, a rettenetes pajeszokat és a *Tom Selleck-féle* macsóbajszot jelzi.

De ami a legborzasztóbb, hogy ezzel – az amúgy már szerencsére lecsengő – retrográd hullámmal egyesek azt hiszik, hogy minden gagyit el lehet adni. Ez természetesen a kézben tartott Premier magazinra nem vonatkozik, mert ezt a retró dacára sem lehet eladni... – hacsak *F. Gábor* vendéglős nem vásárolja fel a lapot angróban, okosba’ – amolyan retrósan.

RADÓ GYULA

– Ha van film, ami véletlenül kétszeresen is retró lett, az az *Egy jóházból való úrifü botladozásai a politika és az érzelmek útvesztőiben* című, Libik György alpesi sízó gazdag életéről és koráról szóló, nemrég bemutatott televíziós munkánk, amelyet harminc éve kezdtünk forgatni, és dobozban maradt mostanáig. Libik akkor még élt (1995-ben hunyt el), de amíg – a produkcióhoz becsatlakozó *Bubryák István* producerrel – összeállítottuk a felvett anyagot, már mi is retróként éltük meg a vele készített közös felvételek akkori valóságát. Az izgalmas történet így lett – akaratunk ellenére – kétszeresen is retró.

VAJDA PIERRE

Elsüllyedni a múlt bugyraiban, alászállni, keresztülhasítani az idő egymásra rakódott rétegeit. Nostalgia, önsajnálát. De a múlt, ha illékony is, mégis van tömege. Húzod, vonszolod magad után, hiába vagy paripa, ha a mögéd fogott hintó inkább szekér. A szádban a zabla beléd mar: a múlt kínzó kérdései rajzolnak kényszeredett mosolyt a szád szélére, ami közelebről nézve a jelenhez igazodó szájjár. Amúgy pedig giccses picsogás, mint tengerparti homokba írt szerelmes üzenet, amit elmosott a tenger hulláma. Mi magunk vagyunk az idő, a hanyatló test, előregedő sejtjeinknek kiszolgáltatva. Csalóka álom, amit életnek nevezünk.

BALÁZS ZOLTÁN

A retró fogalmáról nekem a következő haikuszerű vicc jut eszembe:

- Mondtam neki.
- Mikor mondtad?
- Holnap.

FOTÓ: NÉMETH MÓNIKA

NAOMI DEVIL

Retro, vintage, second hand – rokon fogalmak, amikkel lehet játszani, de engem a képi nyelv mindig jobban vonzott, mint a szavak. A képi világban szeretem az időutazást. Retrospektívnak titulálták már pár kiállításomat, de nem sértődök meg, ha rám is ezt a jelzőt alkalmazza valaki. Hátratekintek, klasszikus műve-

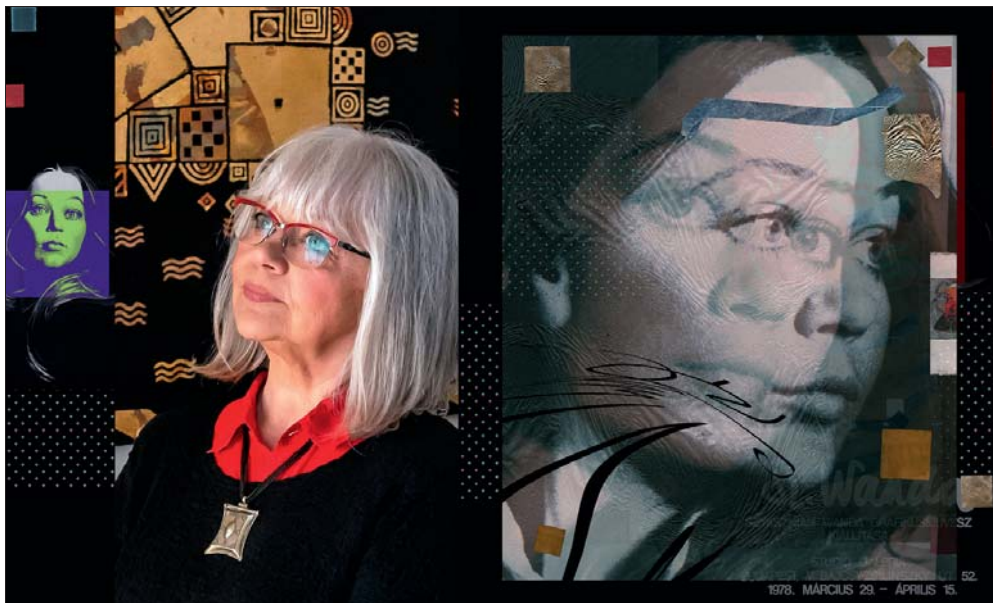
ket értelmezek újra, és vetítem őket a jelenbe és jövőbe. Rámutatok a társadalmi normák és szokások változékonyságára, görbe tükröt tartok a korok elé. A feldolgozott klasszikus művek olyanok, mint a vintage bor, gazdag tartalmúak, zamatosak, ízesek, ahogy az idő megérelte őket. Az én kezem pedig a second hand, amely újra feldolgozza a témát.

SZYKSZNIAN WANDA

Ha azt mondd,
retró
...visszatekintek
a múltamba...

„az volt a hej-hej-hej,
igazi szép idő!”

Annál már csak
az a szebb,
amiből visszatekintek
a múltamba.

KEMÉNY ZSÓFI

...akkor színes dzsörzérúhák és pattogó *Beatles*-bakelitok jutnak eszembe. Meg az indiáner a Fischer-cukrászda pultjánál állva vasárnap délután. És az, hogy milyen kétségbeesetten keressük sokszor ezeket a hangulatokat.

FOTÓ: BOKOR KRISZTIÁN

FUNTEK FRIGYES

Retró. Nem pontosan ez a szó jutott eszembe, mikor megkaptam a felkérést *Dürrenmatt Az öreg hölgy látogatása* című darabjának megrendezésére a Győri Nemzeti Színházban. Majd! – Hisz ugyancsak Dürrenmatt-tal indult a nyolcvanas években a színházi karrierem: *János király*. Így duplán retró, hisz ez már '84-ben is retró darabnak számított. S innét, 2020-ból az akkori fiatalember erősen retró. A fiam most annyi idős, mint én voltam akkor. Retró. Filmszínészként kezd világszerte ismertté válni. Ismét retró? Az első tv-főszerepe egy, a hetvenes évek sikeres filmjének retró változata. Majd első mozifilm-főszerepe a hetvenes évek egyik ismert rockénekesnőjéről szóló filmben az énekesnő fia. Retró... múlt és jelen... Retró. Alma a fájától, múlt, vagyis jelen s jövő.

FOTÓ: SÁRKÖZY MARIANNA

GERENDÁS PÉTER

A retró szó, legyen bármilyen elcsé-
pelt is, számomra kedves. Az öreg in-
tarzia a falon, a régi Pacsirta rádió,
ami most is itt van tőlem egy méterre,
a régi névtábla az ajtónkról, a kopott
messzelátó mind-mind gyermekko-
rom kincsei, látni akarom őket min-
den percben. A Régiposta és a Galamb
utca sarkán laktunk a családommal.
Éjszaka, ha nem tudtam aludni, a tű-
sarkú cipők koppanását hallgattam a
csendillatú sötétben.

Apám volt a családfő, a bölcs rabbi,
aki mindenre tudta a választ. Ő volt a
bíró, aki ítéletet hozott, de ott volt mel-
lette a besúgó, aki mószerolt, elsorol-
ta az esti vacsora közben az összes bü-
neinket, de megbízható ügyvéd is volt
egy személyben, akire lehetett számí-
tani, nem is számolt fel extra költséget
ezért a szolgáltatásért. Apám volt a
klasszikus családfő, és édesanyám
volt annyira bölcs, hogy ezt az illúziót
meghagyta neki. De valójában ő volt az
igazi főnök, a szó jó értelmében. Sze-
rintem a döntések háttérében mindig
ő bujkált valahol. Ugyanakkor rendki-

vül érzékeny volt és pihe-puha paplan,
akihez oda lehetett bújni, akivel taka-
rózhattál, ha nagy volt a baj.

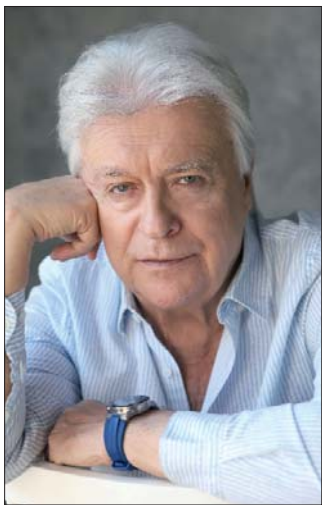
Meggyőződésem, hogy a nő, az anya
áll a család középpontjában, nélkűlük
sokkal kevesebbre lennének képesek.
Az én feleségem is olyan, mint édes-
anyám, könyörtelen kritikus, ami az
adott pillanatban fáj, de kiváló ízlése
és értékrendje van, tévedhetetlen. Fel-
becsülhetetlen, érthetetlen, egyben le-

nyűgöző, hogy felnevelt 6 gyermeket
(no és még én is itt vagyok hetediknek).
Végtelen türelme és tűrőképessége
van. Huszonhét év alatt talán ha két-
szer láttam sírni, de könnyeket a sze-
mében is nagyon kevésszer. Pedig nem
volt könnyű neki. 7 lélek, 6 lecke, 7 éhes
száj, 7 pár piszkos zokni, 7 bugyi, néha
7 rosszkedv, néha 7 ordítás, 7 sírás.
Persze 7 csoda is. 7 szeretet, 7 neve-
tés, 7 hálás pillantás. 7 elégedett „de
finom volt ez, anyu!”. Összességében
respekt az összes anyának, de különö-
sen annak, aki sok gyermeket szült!
Szerencsésnek érzem magam, hogy
ilyen embert találtam egy ilyen (nem
hétköznapi) családalapításhoz.

*

(Az idén Herényi Nóra, Gerendás Pé-
ter felesége kapja a Krisztina-díjat. A
Gyémánt László fiatalon elhunyt fele-
sége emlékére alapított elismerés
bronzplakettjén az alábbi szöveg fut
körbe: „A gondoskodó társnak, aki
nélkül nem születhettek volna remek-
művek.” A díjat ebben az évben kivéte-
lesen nem Krisztina augusztusi név-
napján, hanem október 16-án, a szü-
letésnapján adják át. – A szerk.)

LUKÁCS SÁNDOR

1963,
Miskolc.
Könyvnap
összejövetel
egykori
szülőváro-
somban.
A pódiumon
többek
között
Kassák Lajos
és
Tersánszky
Józsi Jenő.
Két élő
klasszikus
a fővárosból.

A terem zsúfolva, sok diák, köztük persze mi is.
Másnap a gimnáziumban magyarórán Pápay
tanár úr felteszi a kérdést. Na, fiúk, ki mit ta-
pasztalt a tegnapi író-olvasó találkozón? Én
azt, tanár úr – jelentkezik B. S. –, hogy megint
legyőztük az oroszokat! Hogyhogya?! – kérdi
döbbenet a tanár. – Hát most közelről láthat-
tam, hogy Kassáknak kétszer akkora a hom-
lokboltozata, mint Vlagyimir Iljics Leninnek...

SZINA KINGA

Számomra a retró a gyermekkor nosztalgiaját jelenti. Egy le-
tűnt álomvilág szürrealitását különös formavilágával, na-
rancssárga-barna színeivel, érzelmes és szenvedélyes dalla-
maival, visszahozhatatlan ízeivel és illataival. Mindezek per-
sze a felnőttkor szűrőjén keresztül szemlélve egy ellentmon-
dásos korszak az abszurditás humorát súroló kellékeinek
tűnhetnek, de féltetéve minden elemző okoskodást, én hálás
vagyok a belső mosolyért, a melegségért, amit a fogalom fel-
idéz bennem a gyermeki lét szabadságának és derűjének le-
nyomataként. Színészként ez az
önfelelt gyermeki létállapot, az
egységbe kerülés és feloldódás
öröme a játékban meghatározó
energiaforrás számomra, legyen
szó tragédiáról, vígjátékról, krimi-
ről vagy tragikomédiáról, mint
legutóbbi munkáimnál, a Győri
Nemzeti Színházban márciusban
bemutatott Goldoni-darab, a
Chioggiai csetepaté, a Rózsavölgyi
Szalonban készülő Idegenek a
vonaton című Craig Warner-mű,
illetve a dunaújvárosi Bartók Ka-
maraszínházban próbák alatt álló
Utánképzés ittás vezetőknek című
Háy János-írás esetében.

KORNIS MIHÁLY

FOTÓ: TAUSZ GÁBOR

„A retrót én úgy hívom, archív vagy régi dolgok. Nagyon szeretem valamennyit.”

FOTÓ: SCHRAM ANDRÁS

ÓNODI ESZTER

Nekem a kéken-lilán megcsillanó szódásszifon, a koloniál bútor, az ezerötös Lada, a keki színű telefonkagyló, a nejlon iskolaköpeny, a régi magyar címer, az úttörőnyakkendő, a kazettás magnó, a Dolly Roll, a vászon gumimatrac, a virágmintás tapéta, az Ablak-Zsiráf, a Trapper farmer, a focistafrizura, a csalamádés hamburger – egyszerűen a nyolcvanas évek csodálatos gyerekkora jut eszembe sóvárgó nosztalgiával.

MOLNÁR PIROSKA

A retró számomra a visszatekintés, ha akarom, az emlékezés. De nem megisméltése valaminek egy nosztalgikus érzéstől vezetve!

GÁBRIEL

Régen azok közé vágytam, akik a ma születettek szemében *retrónak* számítanak. Nekem ők voltak a példa a minőségre. Ma ezt a minőséget folytatni kultúrmisszió, büszke szélmalomharc.

FOTÓ: KISS CSANÁD